

Παρουσίαση της Ακολουθίας της Παναγίας της Φανερωμένης Λευκάδος (Φώτιος Δημητρακόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Της Ιεράς και θαυματουργού Εικόνας της Υπεραγίας Θεοτόκου, της επονομαζομένης Φανερωμένης ήτις περιέχει και κδ'. Οίκους έτι και την διήγησιν και μερικών θαυμάτων αυτής.

Καλλιγραφείσα παρά του Ιακώβου ιερομονάχου του Χίου δι' επιμελείας και δαπάνης του Οσιωτάτου εν Μοναχοίς Κυρίου Ανατολίου Κουτλουμουσιανού, του εκ της Νήσου Λευκάδος καταγομένου (από χωρίον ονομαζόμενον Τζουκαλάδες).

Εις αϊδίου ευγνωμοσύνης τεκμήριον ανατίθησι, και εις αιώνιον μνημόσυνον των γονέων αυτού.

Εν αγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθῶ – Εν ἔτει Σωτηρίῳ, 1816.

Ἡ χρονολογία 1818 εἶναι με μαύρο μελάνι. Ὁ σταυρός στη μέση τοῦ κάτω μέρους τοῦ τίτλου, ἔχει κύκλους με χρυσό και σκούρο μπλε και ερυθρό περίγραμμα, ὅπως και ἡ παράλληλη ταινία πάχους 18 χιλιοστών που περικλείει τὸν τίτλο. Στὸ κάτω μέρος, με αχνό μελάνι:

Ἀνθιμος Ἱερομ. Χαλικιάς Ἡγούμενος. 1816.

σ. 1: Τη Κυριακὴ τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς, μετὰ τὴν θείαν Ἱερουργίαν, ψάλλεται ὁ Ἑσπερινός διὰ τὴν γονυκλισίαν,

σ. 6: Ὁ μέγας Ἑσπερινός,

σ. 18: Εἰς τὸν Ὄρθρον.

σ. 22: Οἱ Κανόνες τῆς Εορτῆς οἱ δύο μετὰ τῶν Εἰρμών ἀνά δ'. εἰς ἡ' και τῆς Θεοτόκου εἰς ς'

σ. 47: Εξαποστειλάριον.

σ. 48: Εἰς τοὺς Αἶνους,

σ. 51: Εις την λειτουργίαν τα Τυπικά, και εκ του β'. Κανόνος της Εορτής, η γ'. Ωδή και της Θεοτόκου η ς'.

σ. 55: Οίκοι ΚΔ' κατ' αλφάβητον, οίτινες ψάλλονται κατά πάσαν Παρασκευήν μετά τον Εσπερινόν, έκτος της Μεγάλης Τεσσαρακοστής έμπροσθεν της ιεράς και θαυματουργού Εικόνας της Θεοτόκου, της επονομαζομένης Φανερωμένης.

στ. 68: Υπόμνημα και διήγησις περί της αγίας και θαυματουργού Εικόνας της Δεσποίνης ημών Θεοτόκου και αιιπαρθένου Μαρίας, περί της Ιεράς αυτής Μονής, και τίνι τρόπω ωνομάσθη Φανερωμένη, και αχειροποίητος και περί μερικών θαυμάτων εκ των πολλών.

σσ. 113-114 άγραφες.

σς. α'-γ':[γιατί και πώς έκανε ο Ανατόλιος την ως άνω περιγραφή. Υπογραφή: Ο Ανατόλιος.]

σ. δ' άγραφη.

σ. ε': Στίχοι ομοιοκατάληκτοι προς την Νήσον Λευκάδα πολιτικοί.

σ. ς': Έτεροι στίχοι προς μόνην την Θεοτόκον.

σ. ζ: Έτεροι στίχοι δωδεκασύλλαβοι προς τους εν τω Ναώ εστώτας εορταστάς. Στο κάτω μέρος, με άλλο μελάνι, όπως στη σ. τίτλου: Άνθιμος Ιερομ // Χαλικιάς Ηγούμενος.

σ. η' άγραφη

Μελάνι μαύρο, ερυθρογραφία τίτλων και αρχικών. Γραφή επιμελημένη. Επίτιτλα με κόκκινο, πράσινο και χρυσό στις σσ. 1, 55, 69. Με τα ίδια χρώματα αρκετά πρωτογράμματα, ιδίως ένα Π στη σ. 6, Δ στη σ.8, Ε και Τ στη σ. 53, Ν στη σ. 54, Τ στη σ. 55, Π στη σ. 69.

Στη σ. 51 ωραίο πρωτόγραμμα Β, περικλειόμενο από κόκκινη παραλληλόγραμη γραμμή, μέσα από την οποία σημειώνεται: Αιωνία σου η μνήμη Οσιώτατε εν Μοναχοίς Κύριε Ανατόλιε Κουτλουμουσιανέ.

Η σελιδαρίθμηση έγινε από τον γραφέα, με το ίδιο μαύρο μελάνι.

Όλες οι σελίδες είχαν σχισίματα που κάποιος τα είχε κολλήσει με σελοτέιπ, το οποίο άφησε τα κίτρινα ίχνη του, μετά και την αφαίρεσή του και συντήρηση του χειρογράφου. Η στάχωση είναι εκείνης της εποχής, χρώματος βυσσινί, πάνω σε

σκληρό χαρτόνι βιβλιοδεσίας. Στις πινακίδες χρυσή γραμμή εξωτερική και ταινιόσχημο περίγραμμα. Πιο μέσα άλλη γραμμή με τέσσερις γωνίες. Στην α' πινακίδα στο κέντρο ρομβοειδές εγκόλπιο με τη Θεοτόκο ένθρονη βρεφοκρατούσα και στη β' ανοιχτό βιβλίο, σταυρός, άγκυρα και φύλλα. Στην α' πινακίδα: ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ 1816.

Όπως γράφεται στον τίτλο, καλλιγράφος της Ακολουθίας υπήρξε ο Ιάκωβος ιερομόναχος ο Χίος, με επιμέλεια και δαπάνη του μοναχού Ανατολίου Κουτλουμουσιανού, από το χωριό Τζουκαλάδες Λευκάδας. Στις σσ. 100- 101, μεταξύ των θαυμάτων της Φανερωμένης, καταγράφεται σε τριτοπρόσωπη αφήγηση θαύμα που συνέβη στον ίδιο τον Ανατόλιο. Απ' αυτό μαθαίνουμε ότι λεγόταν Άγγελος Μεσολλογγίτης από τη Λευκάδα και ότι αυτός επιλοπόνησε την Ακολουθία, «νυν δε γέγονε μοναχός εν τω αγίω Όρει του Άθω, όπου και διαμένει μετονομασθείς Ανατόλιος».

Στις σσ. 88-92 γίνεται λόγος για τη θαυματουργική αγιογράφηση της εικόνας της Φανερωμένης από κάποιον ονόματι Κάλλιστο ιερομόναχο της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως. Ένα πρωί που ξύπνησε ο Κάλλιστος είδε την εικόνα σχεδιασμένη πάνω στη σανίδα με τον γύψο, οπότε αυτός άρχισε να τη χρωματίζει.

Στις σσ. 77 και γ' ο Ανατόλιος γράφει ότι βασική του πηγή για το «Υπόμνημα και διήγησιν» περί της Μονής ήταν περγαμηνό χειρόγραφο της μονής Βατοπαιδίου. Στη 77: «Το [...] Μοναστήριον [...] υπάρχει πολλά αρχαίον, και άρχεται από την πρώτην εκατονταετηρίδα μετά Χριστού [sic] κατά το έτος 60 ή 64, κατά το εν αγίω Όρει εν μεμβράναις χειρόγραφον, της Ιεράς Μονής του Βατοπαιδίου ευρισκόμενον υπόμνημα». Και στη σ. γ' ο Ανατόλιος γράφει: «[...] ει και δυσκολίας πολλάς απήντησα, εύρον όμως τα πάντα εν αληθεία και εις άλλα πολλά μέρη, εξαιρέτως εις την του Βατοπαιδίου Ιεράν Μονήν δαψιλεστάτην λαμπράν βιβλιοθήκην άτινα ερανισθείς δέδωκα ταύτα εις ύλην τω φιλοπονήσαντι δι' επιστάσις μου την παρούσαν περιγραφήν».

Η Ακολουθία τυπώθηκε το 2007 από την Ιερά Μονή Φανερωμένης.

Το 1828 ο επίσκοπος Δανιήλ Βονίτσης ευρισκόμενος στη μονή Φανερωμένης, όπως ο ίδιος γράφει στο Νομοκανονικό χειρόγραφο της μονής, συνέθεσε και έγραψε τροπάρια για τη Φανερωμένη στα παράφυλλα αυτού του χειρογράφου. Προφανώς, ο Δανιήλ είχε υπόψιν του τη χειρόγραφη Ακολουθία του Ανατολίου, διότι το δικό του Απολυτίκιον «Εν τη Μονή σου Παρθένε πόθω προστρέχοντες» παραλλάσσει κατ' ολίγον από το απολυτίκιον του Ανατολίου, βλ. την Ακολουθία του, σ. 53.

Δεν έχω πληροφορίες για τον καλλιγράφο Ιάκωβο ιερομόναχο τον Χίο, ούτε για τον

Ανατόλιο μοναχό Κουτλουμουσιανό.

**Πηγή: Περιοδικό «Η Φανερωμένη», Ι. Μ. Φανερωμένης Λευκάδος,
Τριμηνιαία έκδοση, Τεύχος 28ο -Απρίλιος-Ιούνιος 2017**